

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

Caput III. Qui S. Dionysii ejusque sociorum reliquiæ metu hostium sæpius
translatæ, aliterque adhuc honoratæ ac palam periculis publicis pellendis
fuerint productæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

ANCTORA
C. B.

fratribus ejusdem ecclesiae (S. Emmerami nempe) quam ab universis urbis (Ratisponensis) jam dictae annis singulis cum omni jucunditate et gaudio celebretur. Scio quidem, insignem, quo S. Dionysius apud Ratisponenses gaudet, cultum ex ejus praecipue, quae ad hosce e Gallia sub seculi IX finem facta sit, translatione esse enatum, hancque a pluribus non tantum Gallicae, sed et aliarum nationum eruditissimis pro commentitia haberi; verum, commentitiane re ipsa haec sit, an non, in Appendice proxime sequenti examinabimus: cultu interim plane insigni, utut verosimillime e translatione illa, seu vera, seu falsa, exorto, S. Dionysium apud Ratisponenses gaudere ac praeterea a longissimo jam tempore esse gavisum, modo hic e laudato S. Emmerami abbate allegata ostendunt, quod hic potissimum, priusquam ad alia progredere, restabat dicendum.

CAPUT III.

B

Qui S. Dionysii ejusque sociorum reliquiae metu hostium saepius translatae, aliterque adhuc honoratae ac palam periculis publicis pellendis fuerint productae.

Sanctorum
nostrorum
corpora, quae
Normanno-
rum metu

Etsi quidem Dagobertus I, Francorum rex, S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii corpora ex antiquis, in quibus jacebant, sarcophagis seu scriniis in nova argentea, ut supra in Commentario, Actis modo editis praemisso, num. 214 et binis seqq. docui, verosimillime curavit transponi, non fuisse tamen, principe illo mandante, sacra isthaec pignora vel e prioratu S. Dionysii de Strata, vel aliunde ad Sandionysiam oppidi ac monasterii homonymi ecclesiam translata, certum omnino ex iis, quae in eodem Commentario num. 210 et quatuor seqq. disserui, apparet. Nec ullum etiam, quin eodem semper loco, quo primum fuerant sepulta, ad Dagoberti usque aetatem quieverint, dubitandi locum, quae in eodem pariter Commentario § x et binis seqq. adduxi, relinquere videntur. Verum an inde tandem saltem ad tempus mota, Dagoberto e vivis sub annum 638 sublato, haud fuerint? Ad Caroli Magni, Saxonibus bellum illaturi, castra, ut miraculum, in hac Appendice num. XI et seq. relatum fidem facit, fuere delata. Et quidem qualicumque hac Sanctorum nostrorum corporibus adhibita translatione nullam omnino, quae in monumento satis vetusto ac fide digno fundata sit, antiquiorem seu anteriorem invenio; verum illam, integro nondum a Caroli Magni morte seculo elapso, tres aliae haud prorsus dissimiles, utpote et ipsae ad tempus dumtaxat factae, exceperunt. Ut ratione et via procedat oratio, singulas tres, quo evenerunt ordine, expono. Annales Bertiniani ad annum 859 sic loquuntur: Ossa beatorum Martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii metu eorumdem Danorum in pagum Mauripensem, in villam sui juris Novientum

deventa sunt, atque XI Kalendas Octobris in loculis diligenter conlocata.

39 Haec quoque Annalium Bertinianorum verba in Vita et Miraculis S. Dionysii, observatione decima recitat Launois, ac deinde subjungit: Novientum Parisiaci agri villa est, quae nunc sancti Clodoaldi nuncupatur: Hinomarus in vita S. Remigii de Clodoaldo: « Villam vero Novientum in pago Parisiaco cum omnibus ad se pertinentibus matri ecclesiae Parisius civitatis, ubi presbyter extitit ordinatus, donavit. » In hanc villam, quae Parisiensis ecclesiae, non monasterio S. Dionysii propria erat, translatae sunt Dionysii et sociorum reliquiae. Ita ille, volens scilicet, villam, nomine Novientum, ad quam S. Dionysii sociorumque ejus reliquiae anno 859 metu Normannorum seu Danorum, ut Annales Bertiniani testantur, fuere translatae, existisse nominis istius villam, non quae ad S. Dionysii monasterium, sed ad ecclesiam Parisiensem pertineret. Verum, cum Launois nihil omnino, quo hoc suum placitum probet, in medium adducat, quis, quaeso, ei potius, quam Annalibus Bertinianis, S. Dionysii sociorumque ejus reliquias ad villam, nomine Novientum, quae juris esset S. Dionysii, seu ad S. Dionysii monasterium spectaret, fuisse tum translatas, diserte asserentibus, putet credendum? Nemo sane, quantum opinor, qui, quando nihil obstat, antiquioribus potius, quam recentioribus scriptoribus in rebus, procul ab aetate nostra gestis, standum esse existimavit. Et vero, cum Novientum, agri Parisiaci villam, S. Clodoaldi nomine hodie distinctam, ad quam tum Sanctorum nostrorum reliquias fuisse translatas, Launois contendit, duabus dumtaxat leucis circiter Parisiis absit, enimvero, si ad hanc tantummodo sacra illa pignora translata tum fuissent, neulquam haec in tuto adversus Normannos, tum continuo vicinis civitati Parisiensi locis imminentes, posita fuissent.

40 Itaque Sanctorum nostrorum reliquiae, non ad Novientum, a Launois assertum, sed ad aliud, ad Sequanam in terrarum tractu, qui, in laudatis Annalibus Mauripensis ac in aliis monumentis antiquis nunc Huripensis, nunc Heripensis aut Moripensis, Moripensisve aut aliis etiam nominibus affinis vocatus, Gallice modo l'Hurepoix nuncupatur, seu circiter Trencis et octodecim aut viginti propemodum a civitate Parisiensi leucis situm atque ad Sandionysianam abbatiam spectans, fuere tum translatae; ubi eas in locis etiam abditis visum est recondere; et sane perquam provide ac prudenter, si quidem alioquin ibi etiam a Normannis, paulo post majori etiam, quam umquam antea furore longe lateque per Gallias grassantibus omniaque indiscriminatim depraedantibus, tutae haud fuissent. Porro quo deinde anno ad S. Dionysii monasterium e praefata villa Sanctorum nostrorum corpora fuerint reducta, nusquam memoriae proditum invenio; verum id ante annum 876 factum fuisse, concludendum apparet ex eo, quod tum, Normannis iterum in Galliam per Sequanam illapsis, ad terram, Curtem-Superiorem, Gallice Consevieux vocatam, Remosque inter et Lugdunum Clavatium ad Aconam sitam, sacra illa pignora, non aliunde, sed, quemadmodum e verbis, quae e Sanctorum nostrorum miraculis, sec. III Benedict., part. 2 insertis supraque saepissime jam laudatis, mox subdam,

anno 839
Novientum,
viginti circiter

E

a civitate
Parisiensi
leucis distans

F

A *subdam, videtur, e dicto monasterio denuo fuerint translata.*

annoque de-
inde 876 ad
diocesis Re-
mensis.

41 *Verba illa translationem isthanc, modo hic memorandam, ibidem lib. 3 cap. 1 exponunt, sequentiaque hæc sunt: Igitur anno tricesimo septimo regni piissimi Karoli Tertii, dilectoris Dei et Sanctorum ejus avidissimi amatoris, imperii autem primo, peccatis populi prægravantibus, nec non Evangelica suppeditante sententia, qua præscriptum est, surgere gentem contra gentem et regnum super regnum; insuper prophético occurrente eloquio, quo pervenisse gladium dixit usque ad animam; impiis mundi circumitoribus Nortmanis Sequanam ingredientibus, ac circumcirca universa depopulantibus, comitante turba monachorum, pretiosissima Dionysii, Rustici et Eleutherii pridie Kalendas Decembris levantur corpora et ad Superiorem-Curtem, quam eisdem ob remedium animæ incluta Berta, regis Magni Caroli filia, tradiderat, tandem deducuntur. Quæ cum tertio ab ipsa villa pervenissent miliario, eximuntur navi et, populorum caterva sequente non modica, in sancti Martini exponuntur ecclesiam.*

B *In cuius itineris viatico, sicut a quodam fideli presbytero, nomine Rodulfo, post didicimus, nullus sequentium, quocumque tentus fuisset morbo, nisi sanus remeavit ad propria. Carolus Calvus, qui haud dubie, ratione avi sui Caroli Magni, primogenitique hujus filii, nomine Caroli, qui anno 811 Francorum Neustrasiorum rex obiit, Tertius hic vocatur, xvi Kal. Januarii, seu xvii Decembris die, a Joanne VIII Papa cum gloria magna in ecclesia sancti Petri Romæ susceptus, et, ut Annales Bertiniani supra adhuc laudati tradunt, anno Domini dcccxxvi in die Nativitatis Domini..... in imperatorem est..... coronatus.*

cujus hic
datur noti-
tia, locum,

42 *Porro cum Annalium illorum auctor annum Incarnationis a die Natali Christi eordiat, pridie Kalendas Decembris seu xxx Novembris die, quo, cum primus adhuc imperii, a Carolo Calvo suscepti, annus laboretur, Sanctorum nostrorum corpora levata in modo huc transcripto ex illorum Miraculis testu dicuntur, annus Christi 876 adhuc erat in cursu; ut proinde, cum auctor, qui hæc litteris mandavit, Carolo Calvo regnante aut certe, ut ex ejus jam datis verbis nemo non colliget, seculo nono exeunte floruerit, nullo sane modo, quin factum illud tum fuerit, possit ambigi. Loci porro, ad quem tum S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii corpora fuere translata, notitia in Observatione, modo hic recitata Miraculorum capiti seu textui subjecta, suppeditatur a Mabilonio his verbis: Superior Curtis, vernacule Conservreu, sita est in diocesi Remensi Laudunum versus, ad Axonam fluvium, prope vicum Caldardam, Chaudard, infra cap. 10, haec tenus de jure monasterii San-dionysiani. Ita ille; fuisse autem terram illam nono etiam seculo de San-dionysiani monasterii jure seu ad istud tum spectasse, liquet ex miraculo, quod in hac Appendice num. 15 et 16 ex Flodoardo narravi. Ceterum, etsi quidem Sanctorum nostrorum corpora eo, quo jam dictum, tempore ad memoratum diocesis Remensis locum fuisse translata, certum omnino atque indubitatum e modo allegatis sit, iterum tamen nihil usquam litteris mandatum invenio, unde vel utcumque tempus, quo inde ad San-dionysianum in Francia monasterium fuerint reducta, innotescat.*

43 *Verum, cum anno 887, Normannis continuo Gallias miserum in modum vastantibus ac ipsammet etiam Parisiensem civitatem tum obsidentibus, Sanctorum nostrorum corpora Remos fuerint ex ipsomet, ut apparet, San-dionysiano monasterio delata, consecrarium est, ut ad id aliquanto saltem ante dictum annum 887 tempore fuerint reducta, licet interim, quo determinato anno id factum, in obscuro sit. Inceptum modo de tertia hic pariter memoranda Sanctorum nostrorum translatione sermonem prosequamur. Flodoardus lib. 4 Hist. Remensis cap. 8 de Fulcone, Remensi archiepiscopo sic scribit: Eo tempore Nordmannis Francorum terras infestantibus et diversa loca depopulantibus, hic pontifex plures, tam sacerdotes, quam ceteros clericos et monachos, ad se undecumque confluentes, benigne suscepit et paterne fovit. Inter quos etiam monachos S. Dionysii cum ipsius Martyris pretioso corpore, aliorumque Sanctorum pignoribus recepit et aluit. Annum, quo id factum sit seu quo primum Fulco San-dionysianos monachos, Normannorum metu Remos una cum S. Dionysii patroni sui corpore aliorumque Sanctorum pignoribus profugos, receperit, Flodoardus haud exprimit, nec quidquam etiam, unde is sat certo determinari queat, suppeditat; verum id facit, quod seculo proxime elapso prodit, chronicon Remense, opportune ad præsens institutum nostrum sequentia prodens memoriæ: Anno v præsulatus Fulconis, Remensis archiepiscopi, metu Nortmannorum translatus est sanctissimus Christi Martyr Dionysius ad Remensem urbem in ecclesiam, quæ nunc dedicata est in honore ejus, ibique moratus ferme per trium curricula annorum.*

verone

C. B.

ac Remos et-
iam tandem
anno, ut e
Chronico

44 *Cum Hinemaro, e vivis anno 882 sublato, in sedem Remensem Fulco, ut Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. 9 col. 35 docent, sub anni 883 initium fuerit susceptus, quintusque adeo episcopatus ejus annus in annum Christi 887 incidit, hoc ipso anno S. Dionysii Remos translatus, quæ cum quinto episcopatus Fulconis anno in laudato Remensi chronico hic componitur, indubie evenerit. Porro quæ in hac Appendice num. 14 in medium jam adduci, qualemcumque saltem ecclesiæ, in qua S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquiæ in civitate Remensi quiescissent, in chronico Remensi narratur, notitiam suppeditant; quod si autem quis forsitan ampliorem distinctioremve desideret, Galliam Christianam auctam loco a me ibidem jam laudato consulat. Ceterum, etsi quidem tempus, quo Sanctorum nostrorum corpora, cum Novientum primo ac dein ad locum Superioris-curtis nomine distinctum fuissent translata, ad San-dionysianum monasterium deinde et duobus hisce locis fuerint reducta, nulla omnino ratione, ut jam vidimus, definiiri queat, imo forsitan eo e locis istis non reducta, sed Noviente primum ad Superiorem-curtem ac post hinc Remos fuerint translata, fuisse tamen illa, cum anno, ut jam dictum, 887 Remos fuissent apportata, sub annum 890 ad San-dionysianum monasterium inde reducta, e Chronico Remensi laudato, utpote in quo Dionysius per trium dumtaxat fere annorum curricula Remis dicitur moratus, habemus compertum. Atque hæc sunt, quæ de tribus Sanctorum nostrorum translationibus, metu Normannorum seculo ix factis, commemoranda habui. Alias porro adhuc, quæ nullo serius aliorum hostium metu evenere, Sanctorum no-*

Remensi con-
stat, 887 fue-
rant transla-
ta.

F

strorum

AUCTOR
C. B.

strorum translationes Felibianus in sua San-dionysianæ abbatæ Historia pagg. 332, 362, 388, 400, 438 et alibi recenset, verum hæc ego, auctorem, a quo memorantur, assignasse contentus, brevitatis causa omitto.

postea Sugero
San-dionysiani
abbatis

45 Nec hic etiam de altera, utut eodem, si modo loco unquam habuit, seculo IX facta, qua e San-dionysiano monasterio, non quidem nostrorum omnium Sanctorum, sed Dionysii saltem reliquæ furto surreptæ Ratisponam fuerint delatæ, translatione sermonem instituiam. De hac enim, uti ab initio facturum me spondei, in altera, quæ hanc proximè excipiet, Appendice data opera sum acturus. Quod si interim, ut volunt, furtum istud reipsa fuerit admissum, quæcumque de S. Dionysii corpore, veluti in San-dionysiana Franciæ abbatia post seculum nonum adhuc serrato, a scriptoribus narrantur, ea certe non in vero S. Dionysii corpore, sed in altero, quod huic fuerit substitutum, habuerint locum.

Verum, etsi id ita sit, nonnulla tamen hujusmodi, quod et cum iis, quæ de SS. Rustici et Eleutherii corporibus dicenda occurrunt, plerumque sint connexa, et S. Dionysii corpus in San-dionysiana abbatia haud amplius serrari, minime sit certum, in medium modo hic, argumento, quod hic tractandum, ita exigente, adduco. Ac primum quidem hæc inter locum tenet, quod de S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii corporibus, e conditorio antiquo in novum Sugeri, San-dionysiani ab anno 1122 ad annum usque 1151, quo obiit, abbatis cura translatis, memoriæ proditum invenitur. Hic antiquam, quam priori a S. Genovefa extractæ Carolus Magnus substituerat, monasterii sui ecclesiam, quod frequentiori populo, sæpius eo confluenti, capiendò haud sufficeret, capaciorem, structuræ antiquæ nota addita, reddere desiderans, a parte, primarium inter ostium et chorum media, duxit initium, cumque hæc, eo, quo propositum habuerat, modo aucta, solemnè ritu Deo jam fuisset dicata, mox etiam, viris nonnullis dignitate juxta ac pietate conspicuis id suadentibus, ad posticam choro partem, quæ subterraneum S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii tumulum complectebatur, auctiorem pariter reddendam animum adiecit.

cura e conditorio antiquo quam maxima.

46 In hac porro, ad quam gradibus ascendendum erat, superiori ecclesia supra tumuli subterranei seu cryptæ, in qua Sanctorum nostrorum corpora jacebant, fornix novum iis conditorium aramque item ante hoc novam loco antiquæ, quæ vel ipsamet erat ad S. Dionysii pedes (Audoëni num. 211 huc transcripta verba videsis) a S. Eligio extracta ara, aut altera certe, quæ huic postea fuerat substituta, extruxit; cum autem tam novum illud altare, quam novum, in quo id erat erectum, ædificium consecrationi recipiendæ aptum jam esset effectum, hæc simul et Sanctorum nostrorum ex antiquo suo conditorio ad novum translatio summa cum solemnitate, archiepiscopis episcopisque non paucis ac abbatibus ad hanc concurrentibus, ac ipsomet etiam Galliarum rege Ludovico VII scrinium argenteum, sacra S. Dionysii lipsana complectens, ex antiquo, in quo id sub terra jacebat, conditorio in novum, supra hanc extractum, deferente, anno 1144, constituta a Sugero XI Junii die fuit peracta. Omnia hæc gesta qui tum sint, in libello, vel per ipsummet, uti e variis locutionibus, soli Sugero

convenientibus, apparet, San-dionysianum hunc abbatem, vel certe, ut Chesneus, qui opusculum istud tom. 4 Galliæ scriptorum inseruit, in Mss. aliquot hujus exemplaribus notatum invenit, per fratrem Guilielmum, qui Sugero a secretis fuit, hujusque illum nomine ac loco exaravit, conscripto, exponitur. Libellum illum, quem, ut jam innui, luce publica Chesneus donavit, Felibianus e scriptoris hujus editione, parte etiam, qua in hac destituitur, et Parisiensi S. Victoris codice suppleta, in Documentis authenticis, quæ ad San-dionysianæ Historiæ calcem adjecit, part. 2, num. 4 recudendum curavit. Verba, quæ, qua ratione, cum jam nova choro postica San-dionysianæ ecclesiæ pars dedicata tum fuisset, Sanctorum nostrorum, quam dixi, translatio mox etiam fuerit peracta, exponunt propriusque adeo ad institutum nostrum hic spectant, e Felibiani editione hic transcribo.

47 Sic habent: Ut autem pactis ordinariæ sanctæ consecrationis (novi scilicet choro San-dionysiano adjuncti ædificii) mysteriis ventum est ad sanctorum reliquiarum repositionem, ad sanctorum Minorum nostrorum antiquos et venerandos tumulos accessimus. . . . . Prostrantes autem se tam ipsi pontifices, quam dominus rex et nos omnes, quantum pro loci angustia permittebamur, inspectis, isto (loco nimirum) aperto *, venerandis scriniis, rege Dagoberto fabricatis, in quibus sanctissima et Deo chara eorum continebantur corpora, gaudio inestimabili psallebant et flebant, regemque tam devotum quam humilem accersientes: Vade, inquit, et tu ipse manibus tuis Dominum et Apostolum et protectorem nostrum huc afferre adjuva, ut sacratissimos cineres veneremur, sacratissimas urnas amplectamur, toto tempore vitæ nostræ eas suscepisse, eas tenuisse gratulemur. Hi sunt enim sancti Viri, qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, qui pro salute nostra charitatis igne accensi terram suam et cognationem exierunt, qui fidem Jesu Christi apostolica auctoritate omnem Galliam edocuerunt, pro eo viriliter certaverunt, nudi virgas, ligati feroces et famlicas * bestias compe-scuerunt, equile extensionem, clibani succensionem illasi, demumque hebetatis securibus decapitationem felicem sustinuerunt. Age igitur, rex christianissime, beatum suspiciamus susceptorem nostrum Dionysium suppliciter flagitantes, ut pro nobis petat ab eo, qui fideliter promisit, " dilectio et benignitas, quam habes, " semper pro quibuscumque petieris impetrabit. " Protinus lacerti moventur, brachia extenduntur, tot et tantæ manus mittuntur, quod nec etiam septima manus ipsa sancta scrinia attingere valerent.

48 Ea propter ipso dominus rex se medium eis ingerens, lecticam argenteam specialis Patroni (S. Dionysii videlicet) de manu episcoporum, sicut videtur, de manu Remensis archiepiscopi, Senonensis, Carnotensis et aliorum assumens, tam devote, quam honeste prævious egrediebatur. Mirabile visu! nunquam talem præter illam, quæ in antiqua consecratione cælestis exercitus visa est, processionem aliquis videre potuit, cum Sanctorum corpora Martyrum et Confessorum de tentoriis palliatis humeris et collis episcoporum et comitum et baronum (abs hisce quippe supplicantium ritu ad S. Dionysii ejusque sociorum tumulos accedentibus,

D

que ipsismet Sugeri

E

* an non aperto?

* famelicas

P

verbis hic describitur, solemnitate

A bus, alia omnia in San-dionysiana ecclesia etiam assercata atque conditoris suis tum extracta Sanctorum corpora deferebantur) sanctissimo Dionysio sociisque ejus ad eburneum ostium occurrerunt: per claustrum cum candelabris et crucibus et aliis festivis ornamentis, cum odis et laudibus multis processerunt: dominos suos tam familiariter, quam prae gaudio lacrymabiliter deportaverunt. Nullo umquam majori in omnibus potuerunt gaudio sublimari. Revertentes igitur ad ecclesiam, et per gradus ad altare superius, quieti Sanctorum destinatum, ascenden-tes, super antiquum altare pignoribus Sanctorum repositis, de nova ante novam eorum sepulturam consecranda agebatur principali ara, quam domino Remensi archiepiscopo Samsoni imposuimus consecrandam.

in novum
anno 1144
transposita

49 Ita hactenus ille, nonnulla etiam de Sanctis nostris, quae vel dubia vel certo esse falsa, supra ostendi, veris aliis ac certis, quorum testis oculatus fuit, interserens. Verbis interim jam datis mox adjungit, tunc etiam, quod pariter vidit, praeter altare princeps, S. Dionysii nomine insignitum, minores aras viginti alias, decem scilicet in superiori, totidemque in inferiori ecclesia, fuisse dedicatas. Porro Ludovicus VII, Francorum rex, mox a Sanctorum nostrorum hic jam exposita translatione suam in S. Dionysii seu ecclesiam seu monasterium munificentiam, donationibus aliquot huic factis, fecit testatam. Chartam, qua id praestitit, in documentis, San-dionysianae suae Historiae adjectis, num. 135 integram exhibet Felibianus. In hac, rex sese sacra Sanctorum nostrorum pignora, in ipsomet novum, quod hisce in nova superiori ecclesia fuerat paratum, conditorium detulisse, non obscure, ut apparet, sequentibus hisce indicat verbis: Ad ipsorum sanctissimorum Martyrum (Dionysii videlicet, Rustici et Eleutherii) basilicae dedicationem, quae in novo ecclesiae augmento, in capitali videlicet parte celeberrime facta est, cum conjuge nostra Alienor de regina et plurimorum optimatum nostrorum comitatu acceleravimus. Ubi cum post ipsius ecclesiae consecrationem ad locum antiquum, in quo peculiaris patroni nostri, beatissimi videlicet Dionysii ejusque Sociorum, sacra corpora continebantur, cum archiepiscoporum et episcoporum plurimo conventu accessissemus, apertis scriniis extractisque ac propriis humeris per ipsam ecclesiam deportatis, in loco gloriosissimo superius preparato sacra pignora laetis cum lachrymis reposuimus; cum autem Sanctorum nostrorum corpora, non in novo conditorio reposita, sed supra antiquum superioris ecclesiae altare a rege fuisse locata supra huc scriptis seu Sugeris, seu, qui huic a secretis fuit, Guilielmi verbis dicantur, quo haec cum jam recitatis regis verbis in concordiam adducantur, Sanctorum nostrorum corpora primo quidem abs hoc principe supra antiquum altare, deinde vero, cum altare novum consecratum fuisset, in conditorio novo fuisse deposita, dicendum apparet. Ceterum Ludovici regis, de qua hic nobis sermo, Charta anno 1144 data notatur; ut Sanctorum nostrorum, quae verbis, tum ex hac, tum e supra laudato libello modo huc transcriptis, memoratur, translatio anno illo indubie fuerit peracta.

50 Unicam modo adhuc, quae annis nondum quinquaginta abs hac elapsis evenit, S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquia-

rum translationem e Philippi Augusti, Francorum regis, Gestis, in Hist. Franciae Scriptorum tom. 5 a Chesnio illatis, adduco. Illam horum author synchronus Rigordus sequentibus hisce ibidem pag. 33 docet verbis: Eodem anno (1191 nimirum) .... decimo Kalendas Augusti Ludovicus filius regis cepit agrotare morbo gravissimo, qui a physicis * dysenteria vocatur, omnibusque de vita desperantibus, factum est de communi consilio, quod sacer conventus beati Dionysii, jejuniis et orationibus devote praemissis, portans secum clavum et spineam coronam Domini et brachium sancti senis Simeonis cum processione cleri et populi nudis pedibus incedentes, et preces cum lachrymis Domino fundentes, ad ecclesiam sancti Lazari juxta Parisium venerunt. Ubi facta oratione et populi subsequens oblatione, universi conventus religiosorum Parisienses, et venerabilis Mauritius Parisiensis episcopus cum canonicis suis et clericis et infinita scholarium et populi concurrente multitudine corpora Sanctorum et reliquias secum portantes nudis plantis flentes et lachrymantes eis obviam venerunt. Et conjungentes se illis, cantantes cum fletu multo et suspiriis ad palatium regis, ubi puer agrotabat, venerunt, et facto ibi sermone ad populum et cum multa lachrymarum effusione oratione populi fusa pro eo ad Dominum, ad tactum clavi et spineae coronae, et brachii sancti Simeonis per totum ventrem pueri in modum crucis, eodem die ab imminente periculo est liberatus, et pater suus Philippus rex, in transmarinis partibus existens, eodem die et eadem hora a consimili morbo curatus.

51 Deinde puer Ludovicus, osculatis reliquiis et benedictione accepta, omnes processiones ad ecclesiam beatae Mariae venerunt; ubi laudes cum oblationibus Domino solventes, processio beatae Mariae cum aliis multis processionibus, conventum beati Dionysii cum hymnis et laudibus et multa Domino gratiarum actione usque ad exitum villae perduxerunt. Et ibi sese mutuo cum reliquiis benedicentes unusquisque ad propria remeavit. Canonici vero beatae Mariae cum populo revertebantur gaudentes, quia tempore suo reliquiae beatae Dionysii praedictae Parisius fuerant deportatae. Non enim legitur in aliqua scriptura, quod usque ad tempus illud pro aliquo imminente periculo extra villam beati Dionysii portarentur. Nec est silentio praetereundum, quod eadem die per orationes cleri et populi serenitas aëris et temperies restituta est universis terris. Plerat enim Dominus, peccatis hominum exigentibus, multo tempore super terram. Quod hic Rigordus de S. Dionysii reliquiis numquam ante tempus, de quo loquitur, extra S. Dionysii janum pro imminente quopiam periculo amolendo delatis ait, veritati omnino consonum apparet. Certe nihil, quo id pro falso habeam, apud scriptores antiquos occurrit.

52 Verum etsi id ita sit, certeque etiam Sanctorum nostrorum corpora seu calamitatis publicae pellendae seu alterius cujuscumque rei causa haud frequenter extra San-dionysianum oppidum devecta fuisse legantur, frequentissime tamen, vel regis vel regni utilitate id exigente, e conditoriis suis extracta populi que venerationi in San-dionysiana ecclesia fuerunt exposita. Imo cum anno 1335 periculosissime primogenitus Philippi VI, Francorum regis, filius Joannes Taverniaci

AUCTORE
C. B.
Parisiosque
etiam deinde
cum ibi regis
filius

medicis

anno 1191
gravissime
agrotaret, de-
vecta

ac sapissime,
Taverniacum
etiam, cum
ibi anno 1335
Philippi VI
filius

DUCTORE
C. B.

vernaci decumberet, S. Dionysii, non quidem corpus, sed digitus saltem eo fuit delatus. Ac postremum quidem hoc docet nos Chronici, per Guillelmum Nangium conscripti, continuator, apud Dacherium Spicilegii tom. xi, pag. 764 et seq. sic scribens: Hoc eodem anno (1335 scilicet) circa medium Junii dominum Johannem, primogenitum, immo tunc unigenitum, Philippi regis Franciæ, Normanniæ ducem gravis et valde periculosa infirmitas arripuit; nam, ut asserabant medici, non solum quotidiano typo per quatuordecim dies continuos laboravit, verum etiam plures accessus febris tertianæ sustinuit: et, cum a medicis omnino desperaretur de eo et humanum solatium deficeret, rex et regina ad divinum auxilium confugerunt, mittentes ad omnes ecclesias cathedrales et ad omnia collegia tam mendicantium, quam non mendicantium, quibus tunc mitti potuit, prædicatores ad exhortandum populum, rogantes omnes humiliter, quatinus processiones devotas facerent, et divinas aures lacrymis et orationibus sollicitarent, quatinus filio suo, regni hæredi, in tanta necessitate subveniret Divina Misericordia.

B
periculose
decumberet,
Dionysii di-
gito delato,
conditoriis
suis,
*cum

53 Nam rex tantum de misericordia Dei et de ejus auxilio precibus Sanctorum et bonarum personarum confidebat, quod pluries dixit reginæ et aliquibus aliis, quod si dux prædictus eorum filius mortuus esset, non cito eum sepelire, sperans firmiter quod Deus eum a morte resuscitaret. Unde factum est, quod * a clero et populo, et maxime a canonicis ecclesiæ cathedralis beate Mariæ de Parisius, et ab omnibus collegiis ejusdem civitatis, nec non et a conventu sancti Dionysii ter nudis predibus delatis ad Taverniacum, ubi erat infirmus, sacrosanctis reliquiis, clavo scilicet et corona Domini, cum digito sancti Dionysii, quæ ibi fere per quindecim die remanserunt, processiones solemnes et devotæ factæ fuissent, prædictus infirmus convaluit et sanatus est. Ita hæc illi. Quod modo ad alterum, quod de Sanctorum nostrorum corporibus et conditoriis suis, vel regis vel regni utilitate id poscente, sæpissime extractis populi que venerationi expositis, supra asserui, spectat, veritati id esse consonum, e Gallicanis historicis passim obviis constat. Rigordus, ut reliquos præteream, apud Chesneum Scriptorum Galliæ tom. 5, pag. 34 sic scribit: Eodem anno (1191 nimirum) octavo Kalendas Septembris consilio domini G. Remensis archiepiscopi et Adeliæ reginæ et omnium episcoporum corona an corpora beatissimorum Martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii cum purissimis vasis argenteis, in quibus diligentissime sigillata continebantur, sunt extracta et super altare posita. Factum id tum fuit, ut sancti nostri Philippo Augusto, Francorum regi, in Terra sancta adhuc versanti, ibique adversus infideles bellum gerenti, divinum favorem potenti suo patrocínio conciliarent.

C
* an corpora

54 Nec tum tantum, sed et sæpissime alias, ac præcipue quidem, cum vel ad bella Francorum reges procederent, vel periculosis morbis decumberent, S. Dionysii Sociorumque ejus corpora, ut Deum hi principibus illis sua redderent intercessione propitium, eodem honore fuerunt affecta. Reges omnes et singulos, sub quibus factum id fuit, in medium hic, quod res foret longioris negotii, haud adduco. Verum, etsi res ita habeat, hincque etiam a causis, ob quas subinde sacra Sanctorum nostrorum ipsana et conditoriis suis extracta venerationique publicæ

quod et, S.
Ludovico
periculosis-
sime,

fuertint exposita, speciatim recensendis abstineam, facere tamen non possum, quin saltem, qua ratione sub S. Ludovico, Francorum rege, factum id etiam fuerit, exponam. Hic anno 1244 in gravissimum morbum inciderat, cumque maximum esset, ne eo ex obiret, periculum, ad Blanchæ reginæ, matris ejus, petitionem Sanctorum nostrorum corpora e conditoriis suis extracta publicæque venerationi fuere exposita. Docet id nos apud Chesneum tom. 5 Franciæ Scriptorum pag. 341 et seq. in S. Ludovici Gestis Guillelmus Nangius seu de Nangiaco. Verba omnia, quibus id facit, utul proluxa, vel idcirco hæc transcribo, quod ad Sanctorum nostrorum gloriam quam maxime conducant. Sic habent: Tandem quia regis (S. Ludovici) ægritudo adeo gravis erat, ut medici desperarent de ipso, rex et serenissima mater ejus domina Blancha regina petierunt Odonem, abbatem ecclesiæ macharii Dionysii, ut sacratissima corpora Dionysii, Rustici et Eleutherii, quorum patrocínio tota gaudet regio, regni stat potentia, de crypta, in qua quiescebant, ut suis precibus regi sanitatem impetrent a Domino, tollere et elevari facere non differret.

55 Rex siquidem post Dominum et sacratissimam Virginem Matrem ejus, in ipsis, utpote in suis et regni sui advocatis et protecto-ribus, et confidentius sperabat, nec immerito. Quid enim posset Dominum beato Dionysio denegare, qui eidem in carcere propter fidem Catholicam retruso dixerat: « Dilectio et beniguitas, quam habes, semper pro quibuscumque que petieris, impetrabit. » Tunc Odo Clementis, abbas prædictæ ecclesiæ, regis devotionem erga beatum Dionysium considerans, ipsius petitioni annuens, die Jovis proxima ante festum Dominicæ Nativitatis ad suam ecclesiam properavit. Quam illico cereis circumquaque positis, quemadmodum in præcipuis solemnitatibus fieri solet, ut in crastino ad tam sanctas removendas reliquias devotio astantium et animi ad Deum excitarentur, et ut ipsis Martyribus congruus honor dignanter exhiberetur, pretiosissimis jussit palliis adornari. Sed dum ista in prædicta ecclesia die Jovis ante Nativitatem Domini parabantur, auditum fuit Parisius, quod pro salute regis beatorum corpora Martyrum, quæ numquam nisi solummodo pro salute regis Franciæ, vel regni sui periculo, de loco suo extrahuntur, essent in crastino extrahenda et ad processionem deportanda. Unde accurrunt in crastino utriusque sexus virorum ac mulierum ad tam sanctum spectaculum copiosa multitudo. Sed et tam clerici quam laici ruebant catervatim, gloriosos Martyres cernere cupientes.

56 Sic igitur abstantibus reverendis Patribus Carolo Noviomensi et Petro Meldensi episcopis ac Odone cujusdam ecclesiæ sancti Dionysii abbate aliisque personis gloriosis quamplurimis et honestis, die veneris ante festum Dominicæ Nativitatis, facta oratione, levata fuerunt et extracta illa pretiosissima corpora de crypta, quæ subtus pyramides est aureas, ubi in capsulis electricis longo tempore quieverant diligentissime sigillata et super altare ipsorum Martyrum pretiosissimis palliis decoratum collocata. Deinde processione preparata, quæ facta fuit nudis pedibus, suspiriis, singultibus et lacrymis plus, quam psalmis ad Dominum resonantibus, fuerunt ad processionem ob regis salutem, quam idem rex sibi sperabat per dictos Martyres impetrari,

E
uti hic nar-
ratur, Ponti-
saxæ decum-
bente,

est factum,
extracta pu-
bliceque ve-
nerationi fu-
ere exposita.

A petrari, per claustrum et ecclesiam deportata. Nec fuit rex fraudatus a desiderio suo. Nam ex quo sancti Martyres ad aures benigni Jesu pulsaverunt, visitavit ipsum Dominus recordatus misericordiae suae. Et ex illa hora, qua corpora sacrosancta gloriosorum Martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii ad processionem deportata sunt, paulatim aegritudine regis decrescente, coepit rex melius se habere. Cujus sanitas in brevi totaliter subsecuta corda Francorum et omnium fidelium exultatione laetitia quamplurimum hilaravit. *Relationi huic Nangius praemisera, Innocentium IV anno 1244 in Galliam advenisse, ac paulo antequam Lugdunum attigisset. Ludovicum regem mense Decembri, die sabbathi ante festum S. Luciae virginis in morbum modo relatum incidisse; ut et hic et regis abs hoc sanatio anno illo indubie eenerit. Ceterum, etsi quidem reges omnes, sub quibus, et causas singulas, ob quas Sanctorum nostrorum corpora saepissime etiam alias econditoris suis fuere extracta, brevitatis causa, ut jam dixi, hic non recenseam, quicumque tamen id, quod ita silentio involvo, scire expetet, is abunde, unde desiderium suum expleat, in San-dionysiana Felibiani Historia et in San-dionysianis Doubleti Antiquitatibus inveniet.*

CAPUT IV.

Quaenam potissimum S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquiarum communicatio facta sit, factave saltem contentatur.

S. Dionysii Sociorumque ejus reliquiae, quae ante seculum vi cum ecclesia Rambasciensi.

Fuisse jam inde ante seculum vi quamplurimum reliquiarum S. Dionysii partem cum Rambasciensi diocesis Turonensis ecclesia communicatam, e S. Perpetui, quod in Commentario, Actis modo editis praevio, num. 222 laudavimus, testamento habetur compertum. Per hoc enim, uti ex ibidem allegatis palam est, sanctus ille Turonensis archiepiscopus, anno 490 vita functus, sacrae isti aedi crucem... argenteam, in cujus manubrio erat reliquia de... S. Dionysio, legavit. Verum unde, quandonam et qua ratione hanc reliquiarum S. Dionysii seu partem seu particulam S. Perpetuus acceperat? Id plane in obscuro est, uti etiam quale ac quantum sacrum istud pignus extiterit. Nec pariter, an vel ante, vel post S. Perpetui aetatem, Christiana aera ad seculum octavum medium nondum protracta, cum quoquam adhuc S. Dionysii sociorumque ejus reliquiae fuerint communicatae, edicendo sum. Verum ter id deinde eo, quod inter annum 750 et annum 800 intercessit, temporis spatium factum fuisse, litteris mandatum invenio. Ac id quidem favoris, uti ex Hilduini seu alterius cujuscumque San-dionysiani monachi verbis, huc jam in hac Appendice num. 5 e Surio transcriptis intelligitur, S. Stephano II Papae, sanitati per S. Dionysii patrocinium restituto Romanique deinde e Gallis revertenti, anno 754 obvenit.

58 Verum quaenam fuit illa reliquiarum S. Dionysii pars, quam tum secum, ut Hilduinus alterve, quicumque demum is sit, San-dionysianus monachus iisdem jam supra recitatis verbis ait, sanctus ille Pontifex Romae e Gallis tulit? Id scriptor seu Hilduinus seu alter, qui modo propositam de delatis a S. Stephano II Papa S. Dionysii Romam reliquiis notitiam praebet, non expressit; verum Rigordus in Philippici Augusti Gestis, in quintum Galliae Scriptorum tomum a Chesneo illatis, ad quintum principis istius annum de S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii corporum detectione, infra a nobis adhuc memoranda, sermonem instituens, sic scribit: Facta... oratione, alata sunt tria vasa argentea, S. Dionysii, Rustici et Eleutherii, coram omni populo, diligentissime sigillata; et, aperto vase beati martyris Dionysii, totum corpus ipsius cum capite inventum est, exceptis duobus ossibus de collo, quae sunt in ecclesia Vergiacensi, et osse quodam de brachio, quod Stephanus Papa tertius (imo, ut ex Pagio in Criticis ad annum 752, num. 13 facile colliges, secundus) secum ad Romanam portavit ecclesiam, et posuit in ecclesia, que hodie schola Graecorum vocatur. Reliquiarum itaque pars, quam a San-dionysianis monachis S. Stephanus Papa II accepit secumque Romam detulit, os quoddam ex iis, quae brachii structuram ingrediuntur, extiterit, si modo Rigordus, aut scriptor alter, qui verba jam data una cum nonnullis adhuc aliis Rigordo, ut Lanoius suspicatur, supposuit seu in Rigordo, textum intrusit, vera hic memoret. Ast Rigordus non citius, quam seculo XII jam senescente sequentisque initio floruit, ac proin a jam memorata quidem, utpote, ut infra videbimus, anno 1053 facta, reliquiarum detectione sesqui circiter seculo, a tempore vero, quo haec anno, ut dictum, 754 cum Stephano fuere communicatae, quadringentis, et quod excurrit, annis vixit remotus.

59 Porro cum id ita sit, Rigordus vel alius, qui forsitan, quae dici, verba huic affinxit seu in ejus textum intrusit, haud satis fortassis, quaenam vel e dionysianis, cum anno 1053 detectum id fuit, corporis ossibus reperia haud fuerint, vel quodnam horum Stephano anno 754 fuisset impertitum, habuerit perspectum. Sed rei hujus lectorem modo monuisse contentus, inceptum de facta S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquiarum communicatione prosequor sermonem. Doubletus in Antiquitatibus San-dionysianis lib. 1, cap. 18 et 27 narrat, Berthualdum ducem, praedivitem sub Offa, Merciorum in Anglia rege, principem, audita sanationum ac miraculorum, quae ad S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii in Francia tumulum continuo fiebant, per celebri fama, eo pariter, ut morbo gravissimo diutissime jam conflictatus sanitatem potentissima illorum apud Deum intercessione impetraret, sese contulisse, cumque paucis dumtaxat ad Sanctorum monumentum moratus diebus voti factus esset compos, San-dionysianos monachos, quo virum illustrem ad S. Dionysii cultum in Angliam introducendum impellerent, aliquot ei Dionysii Sociorumque ejus, in quos etiam hic, diversis in grati animi tesseram San-dionysiano in Francia monasterio factis donationibus, munitum sese exhibuit, reliquias seu ossa impertisse. Sane, Berthualdum

AUCTORS
C. B.
seculo VIII
cum Stephano
II Papa.

itemque, quod
tamen ex iis